1. **ชื่อโครงการ** การวิจัยเทคโนโลยีเพิ่มคุณภาพและอนุรักษ์เอกลักษณ์ผ้าไหมไทย

2. **หัวหน้าโครงการ** ส่งรักษ์ เต็งรัตนประเสริฐ

คณะผู้ดำเนินงาน ประเวช แสนนามวงษ์ สุริยะ จันทร์แสงสี เบญจพล ดั่นประดิษฐ์ สิทธิ์ณรงค์ อุ่นจิต สมพันธ์ ศรีหาวงษ์ เกษมศักดิ์ ตั้งมั่น อัญชลี เชื้อบุญมี สวัสดิ์ พิลาชัย สิทธิชัย บุญมั่น ไพบูลย์ บุญฑีย์กุล

3. **ระยะเวลาโครงการ** ตุลาคม 2545-กันยายน 2547

4. **งบประมาณ** 950,000 บาท

5. **บทคัดย่อ**

การปรับปรุงและพัฒนาระบบการผลิตผ้าไหมไทยที่ทอด้วยเส้นไหมสาวมือชนิดต่างๆ พร้อมทั้งการเก็บรวบรวมตัวอย่างลายผ้าไหมและวิธีการทำลวดลายผ้า ได้ดำเนินงานที่ศูนย์วิจัยหม่อนไหมศรีสะเกษ และศูนย์บริการวิชาการด้านพืชและปัจจัยการผลิตบุรีรัมย์ สุรินทร์ ชัยภูมิ และร้อยเอ็ด ระหว่างเดือนตุลาคม 2545 ถึงกันยายน 2547 ทั้งนี้กิจกรรมที่ 1 ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะผ้าไหมสาวมือชนิดต่างๆ ของเส้นไหมที่สาวจากเครื่องสาวไหมเด่นชัย 1 และเครื่องสาวไหมพื้นเมือง โดยเลี้ยงไหมพันธุ์สำโรง 1 แล้วให้เกษตรกรเป็นผู้สาวไหม ในลักษณะดั้งเดิมของเกษตรกรในแต่ละท้องถิ่น ให้ได้เส้นไหมชั้น 1 ชั้น 2 และชั้น3 แล้วนำเส้นไหมไปทอตามกรรมวิธีกำหนด คือ ใช้เส้นไหมชั้น 1 ชั้น 2 และชั้น 3 เป็นเส้นยืนแล้วทอด้วยเส้นไหมชั้น 1 ชั้น 2 และชั้น 3 เพื่อให้ได้ผ้าไหมที่ใช้เส้นยืนและเส้นพุ่งชั้นต่างๆ สลับกันจนครบ 9 ชุดการทอ คือ 1x1 1x2 1x3 2x1 2x2 2x3 3x1 3x2 และ 3x3 จากนั้นนำผ้าไหมที่ได้ไปทดสอบลักษณะต่างๆ ได้แก่ น้ำหนักผ้าต่อตารางเมตร จำนวนเส้นไหมยืนและพุ่งต่อความยาว 1 เซนติเมตร การซึมผ่านของอากาศ ความโค้งงอและความเหนียวของผ้า ผลการทดลอง พบว่า ผ้าที่ทอด้วยเส้นไหมที่สาวด้วยเครื่องเด่นชัย 1 มีการระบายอากาศได้ดีกว่าผ้าที่ทอมาจากเส้นไหมที่สาวด้วยเครื่องสาวพื้นเมือง ทั้งนี้น่าจะเป็นเพราะเส้นไหมจากเด่นชัย 1 ค่อนข้างสม่ำเสมอ เส้นกลมเรียบ และรวมตัวดีกว่าเส้นไหมสาวแบบพื้นบ้าน ดังนั้นเวลานำมาทอจะทำให้เนื้อผ้าส่วนใหญ่สม่ำเสมอกัน และการกระทบฟืมหวีเวลาทอก็ทำได้ง่าย เพราะเส้นไหมมีความสม่ำเสมอ ทำให้เกิดขนาดช่องระบายอากาศของผ้าที่ทอได้เกือบเท่ากันทุกช่อง เพื่อเป็นการปรับคุณภาพผ้าไหมควรสนับสนุนและถ่ายทอดเทคโนโลยีการสาวไหมด้วยเครื่องเด่นชัย 1 ให้เกษตรกรนำไปเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพผ้าของตนเองต่อไป ส่วนกิจกรรมที่ 2 เป็นการรวบรวมและศึกษาการทอผ้าไหมลวดลายต่างๆ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ทำการเก็บรวบรวมผ้าไหมจาก 9 จังหวัด ได้แก่ สุรินทร์ อำนาจเจริญ อุบลราชธานี บุรีรัมย์ ยโสธร มุกดาหาร กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และชัยภูมิ ได้ผ้าทั้งหมด 35 ตัวอย่าง สามารถแบ่งผ้าได้ 6 กลุ่ม คือ ผ้าไหมมัดหมี่ จำนวน 18 ลาย ผ้าไหมลายโครงสร้าง จำนวน 10 ลาย ผ้าไหมลายยกดอก จำนวน 2 ลาย ผ้าไหมลายขิด จำนวน 3 ลาย ผ้าไหมลายจก จำนวน 1 ลาย และผ้าไหมแพรวา จำนวน 1 ลาย สำหรับผ้าทั้งหมดนี้ได้จัดเก็บรักษาไว้ที่ศูนย์บริการวิชาการด้านพืชและปัจจัยการผลิตสุรินทร์ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านการเกษตร และขณะนี้ได้รวบรวมลายผ้าไว้แล้ว 200 ลาย เพื่อใช้เป็นแหล่งศึกษาข้อมูลลายผ้าไทยของจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดใกล้เคียง

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 4 (อุบลราชธานี)